

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS TERJESZ- TÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

91/363

NELSON, Nancy Melin: CD-ROM growth: unleashing the potential = *Libr.J.* 116.vol. 1991. 2.no. 51-53.p.

Növekvő CD-ROM-használat: a lehetőségek kiaknázása

CD-ROM

Elsősorban a könyvtárak ismerték fel a CD-ROM-termékekben rejlő lehetőségeket és ennek a hatéves technológiának óriási szerepét az információszolgáltatásban. Annak, hogy még nagyobb mértékben nem sikerült a CD-ROM-oknak betörni a piacra, legfőbb akadálya az egy lemez – egy felhasználó korlátozás volt. Egyetlen felhasználó nem képes lemezek tucatjaira előfizetni, azok magas ára miatt. A megoldást tehát csakis a hálózatban való működés jelentheti, ami viszont egyéb, új problémákat vet fel. A gyártók sokáig vonakodtak a CD-ROM-hálózatok kiépítésétől, mert nem akarták ezáltal csökkenteni amúgy sem túl nagy piacaikat. De a pénzügyi korlátokba ütköző könyvtárak 1990-ben már követelték a gyártóktól a probléma megoldását. A CD-ROMs in Print 1991-es katalógusa már 1500, kereskedelmi forgalomban kapható lemezt regisztrál, amelyek beszerzése és használhatóvá tétele még több könyvtár összefogásával sem lehetséges maradéktalanul.

A hálózati üzemeléssel kapcsolatban felmerülő alábbi problémákat tárgyalja a cikk: a hálózati biztonság; a kereső rendszer, DOS-operációs rendszer és vírus; választás a CD-ROM piac kínálatából; saját tulajdon vagy lízingelés; árak; szabványok. Végezetül megemlíti a szerző a jövő várható útját, az újra írható optikai lemezek elterjedésének kérdését. Véleménye szerint a kétfajta

lemez együttesen fogja tudni hatékonyan támogatni az információörögzítést és visszakeresést.

(Kovács Lászlóné)

91/364

CHADWYCK-HEALEY, Charles: In defence of CD-ROM = *Libr.Assoc.Rec.* 93.vol. 1991. 3.no. 138.p.

A CD-ROM védelmében. (Válasz Tony McSean és Derek Law „provokatív” cikkére – *Libr.Assoc.Rec.* 1990. 11. no. 837-841.p.)

A bírált cikk referátumát lásd a KF 1991/3. számában, a 271. tételszámon

CD-ROM; Hatékonyság

A szerző a következő pontokon száll vitába a címben említett korábbi cikk szerzőivel:

1. A CD-ROM 550 MB kapacitása kevés ahhoz, hogy hatékonyan lehessen nagyobb bibliográfiákat publikálni. Ezt a tények nem igazolják. A brit nemzeti bibliográfia elfér három lemezen, a francia nemzeti bibliográfia pedig – 1975-től – egyetlen lemezre ráfér.

2. A CD-ROM válaszolási (hozzáférési) sebessége lassú. Mihez képest? A használók általában elégedettek a válaszidővel, s e területen is igen gyors a fejlődés.

3. A CD-ROM majdnem teljesen IBM-környezethez kötött. Ez az állítás is helyreigazításra szorul. Egyre jobban terjednek a Macintosh-kompatibilis CD-ROM-ok, sőt, az ISO 9660 CD-ROM-szabvány biztosítja, hogy a lemezeket bármilyen hardverrel használni lehessen.

4. A CD-ROM drága. Ez igaz, de erről nem az információhordozó tehet, hanem a kiadók, ahogy a nyomtatott hordozó sem hibáztatható a magas folyóiratárakért. Meg kell azért említeni azt is, hogy több CD-ROM-termék olcsóbb, mint a nyomtatott, ill. mikrofilmes változat, pl. a British Library általános katalógusa vagy a *Guardian* teljes szövegű kiadása.

A bírált cikk legnagyobb hibájának azt tartja a szerző, hogy következtetéseit mindössze két termékre, a Medline-ra és a BNB-re alapozza, s így nem veszi figyelembe, hogy milyen sokféle információ áll már rendelkezésre CD-ROM-on. Olyanok is, amelyek ezelőtt soha nem voltak elérhe-

tők, s olyanok is, amelyek a CD-ROM megjelenése előtt csak igen drága online, nyomtatott vagy mikrofilmes változatban voltak hozzáférhetőek, például az amerikai szabadalmi információk.

Figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a CD-ROM milyen nagy szerepet játszik az információk „demokratizálásában”, a hosszú évekig fennálló kiadói monopóliumok ledöntésében.

(Novák István)

91/365

BUTLER, Matilda: Full-text CD-ROM libraries for international development = Microcomp.Inf.Manage. 7.vol. 1990. 4.no. 273-291.p.

Teljes szövegű CD-ROM-könyvtárak a nemzetközi fejlődésért

CD-ROM; Gépi szövegelemzés; Hiperszöveg; Szakkönyvtár -mezőgazdasági; Teljes szövegű adatbázis

A CD-ROM-ok könyvtári használatában a bibliográfiai adatbázisok terjedtek el jobban, a jövőben azonban várható az egész könyvtárak anyagát tartalmazó teljes szövegű adatbázisok mind nagyobb elterjedése. Az ilyen lemezkönyvtárak néhány könyvtől kezdve egészen könyvek ezreinek szövegeit tartalmazhatják egy-egy szakterületről.

A cikk egy olyan 25 lemezből álló, 5500 könyv és kutatási jelentés szövegeit tartalmazó „kompakt mezőgazdasági könyvtárát” ismerteti, amelyet a Világbank Nemzetközi Mezőgazdasági Kutatóközpontjának konzultatív bizottsága számára fejlesztett ki a Knowledge Access International és a Saztec International. A lemezkönyvtár 15 fejlődő ország 20 mezőgazdasági kutatóközpontjába szánják. A szöveget és képet vegyesen tartalmazó anyag kinyomtatható, mágneslemezre másolható és távközlési hálózaton is elküldhető. A helyi dokumentumok anyaga hozzáfűzhető.

A CD-ROM sokszor ismertetett előnyeinek kívül az írás összehasonlító költségelemzést közöl a nyomtatott és a CD-ROM-dokumentumokat összehasonlítva. Egy egyunciás (28,35 gramm) CD-lemez több információ tárolására képes, mint ezer font (453 kg) papír, ami kb. 100 ezer ívet jelent. „Nyomtatási” költségük 2, illetve 2000 dol-

lár. Postaköltségük 0,85 dollár (első osztályon), illetve 650 dollár (negyedik osztályon).

A kompakt mezőgazdasági könyvtár tartalmazó CD-lemezek kifejlesztése nagyon sok kérdésre ad választ, ezek hasonló könyvtárak kialakításánál felhasználhatók.

Elemzi még a cikk a mezőstruktúrájú bibliográfiai tételek és a teljes szövegű állományok visszakereshetőségi kérdéseit. Leírja a nagy férőhelyigényű állományrészek és azok indexeinek optimális elhelyezését a lemezekre; a lemeze vitel munkaidő-igényét és végezetül a tárgyi feltárást biztosító klaszterek és a releváns könyvek összekapcsolódásának technikáját.

(Kovács Lászlóné)

91/366

LAPELERIE, François: Le CD-ROM dans les bibliothèques américaines = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 4.no. 312-322.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven.

CD-ROM az amerikai könyvtárakban. Szemle- tanulmány, 2.rész

Előzményét lásd: KF 91/273, a 3.részt lásd: KF 91/367.

CD-ROM; Helyi gépi hálózat; Szakirodalmi szemle [forma]

A cikksorozat második része, amerikai cikkek alapján, azt ismerteti, hogy az amerikai könyvtárak hogyan szerelték fel magukat CD-ROM-be rendezésekkel és -adatbázisokkal, és hogyan építettek ki helyi hálózatokat. Amerikai és kanadai könyvtárosok számolnak be tapasztalataikról és problémáikról.

(Autoref.)

91/367

LAPELERIE, François: Le CD-ROM dans les bibliothèques américaines (fin) = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 5.no. 316-325.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven.

CD-ROM az amerikai könyvtárakban. Szemle-tanulmány, befejező rész

Előzményeit lásd: KF 91/273, KF 91/366.

CD-ROM; Munkaszervezés; Szakirodalmi szemle [forma]

A cikksorozat harmadik, befejező része a könyvtári CD-ROM-szolgáltatások bevezetésének a munkaszervezésre és a személyzet munkamegosztására gyakorolt következményeivel foglalkozik.

(Autoref.)

91/368

OBERHAUSER, Otto C.: Interactive multimedia in library and information services = Audiov.Lib. 17.vol. 1991. 1.no. 17-25.p. Bibliogr.

Az interaktív multimédia könyvtári és tájékoztatói alkalmazása*Hiperszöveg*

Alig néhány éve, hogy az interaktív videodiszk-technológiát a 21. század könyvének nevezték, s ma már újabb tagjai is vannak az optikamédia-családnak. Mindezek bizonyos, hogy nem veszik át a nyomtatott könyv minden szerepét, de tény, hogy több lehetőséget nyújtanak, mint a konvencionális, szövegalapú információhordozók. A videodiszk 1978-as és a CD-ROM 1985-ös megjelenése óta az optikalemez-technológián alapuló multimédia-alkalmazások száma, megoldási módja egyaránt gyarapodik, mégis, könyvtári és képarchívumi felhasználásuk mindmáig elenyészőnek mondható. Egyedül a CD-ROM mutat állandó és növekvő népszerűséget a könyvtárosok és könyvtárhasználók körében. Bár a CD-ROM-alkalmazások túlnyomó többsége szöveges, e technológia elterjedése lehet hogy utat tör a jövőbeni multimédia-alkalmazásoknak is.

Az interaktív multimédia könyvtári és múzeumi alkalmazásának gondjai: előállítás (főleg, ha nem kerül széles körben terjesztésre) igen költséges, használata drága berendezéseket igényel; megoldatlan a vizuális anyagok indexelése; ter-

jesztése, kereskedelmi jellegű megjelentetése szerzői jogi problémákat vet fel. Valamivel előbbre tartanak a tudományos intézmények, közülük néhány már olyan, könyvtári használatra is alkalmas produktumot készített, mint a párizsi egyetem archeológiai kép- és adatbázisa, a nottinghami egyetem interaktív biológiai információs rendszere, vagy a Simmons College immár széles körben ismert terméke, a Project Emperor-I. Az információs szakemberek körében végzett vizsgáldások szerint e technológia ismerete, alkalmazási készsége meglehetősen alacsony.

A további vizsgáldásokhoz ajánlatos, hogy megbízható statisztikai adatokkal rendelkezünk e technológiák elterjedéséről; hogy az információs szakemberek körében széles körű, általánosításra alkalmas eredményeket hozó felméréseket végezzenek; hogy foglalkozzanak a vizuális anyagok indexelésének (és visszakereshetőségének) problémáival, a mesterséges intelligencia nyújtotta lehetőségekre is figyelve; s végül, hogy figyelem fordítsassék a multimédia reakcióira és igényeire.

(Mohor Jenő)

91/369

MELOT, Michel: Les bibliothèques d'art en France et les nouvelles technologies de l'image = Art Libr.J. 15.vol. 1990. 2.no. 15-18.p.

Res. angol nyelven.

A francia művészeti könyvtárak és a képi kommunikáció új technológiája

Képanyag; Képgyűjtemény; Szerzői jog; Távközlés; Videokazetta

Korunkban, amikor a képek sok információt közvetítenek, nem zárhatják ki a könyvtárak az új képi technológiát. Igen fontos, hogy válaszoljanak az új médiák kihívására, és ismerjék fel pl. a televízió fontosságát, amely igen feltűnően és nagy fontossággal jelen van a párizsi Pompidou Központ Nyilvános Tájékoztató Könyvtárában (BPI). A fényképezésnek feltalálása óta hagyományai vannak Franciaországban, és aktív, újító jellegű érdeklődés nyilvánul meg iránta. Ezt tükrözi a Nemzeti Fényképészeti Központ és a Nemzeti Fényképészeti Iskola megléte, a fénykép-

gyűjtemények és kiállítások, és újabban a videolemezek használata a múzeumokban és a könyvtárakban a képek tárolására és hozzáférhetővé tételére. A telekommunikáció kilátásba helyezte, hogy a képgyűjtemények egyetlen vizuális forrássá kapcsolódnak össze online hozzáférésű hálózat révén. Ennek legkomolyabb akadályai nem műszakiak vagy pénzügyiek: meg kell oldani a szerzői jog kérdését. A történészek egyelőre csak lanyha érdeklődést mutatnak egy ilyen szolgáltatás iránt, sok függ a könyvtárosoktól, akik a potenciális használók lelkesedését felkelthetik.

(Autoref.)

Lásd még 306, 316, 335

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárgépesítés általában

91/370

VARLOOT, Denis – CHAMBAUD, Serge: La bibliothèque de demain: du robinet à la fiole = Documentaliste. 28.vol. 1991. 1.no. 3-7.p.

Res. angol nyelven

A holnap könyvtára: a csaptól az ampulláig

Információtechnológia; Jövő könyvtára

Denis Varloot egy évtizeddel ezelőtt a könyvtárak fejlődését a „kúttól a csapig” vezető fejlődéssel jellemezte (dolgozata az IFLA 49., müncheni közgyűlésén hangzott el 1983 augusztusában, ismertetését lásd a KF 1984/5. számában, az 510-521. oldalakon). Jóslata igaznak bizonyult. Szerzőtársával most azt vizsgálja, hogy a mai technológiai fejlődés hová fog vezetni. Véleményük szerint a következő három jelenség fogja jellemezni a jövőbeli könyvtári szolgáltatásokat:

a távmásolás mindennapos gyakorlattá válik; „aktív olvasói munkaállomások” állnak a használók rendelkezésére, ahol különféle, különböző forrásokból származó adatokkal dolgozhatnak, szerkeszthetik és terjeszthetik ezeket; végül az információk koncentrációja és áramlása javulni fog. A század végére ezek a technológiai fejlemények lezárják a „csap” korszakot, és bevezetik az „ampullák” korát (az ampullával a szerzők a hordozhatóságot és a tetszés szerinti tartalommal való feltölthetőséget kívánják illusztrálni).

(Autoref. alapján)

Lásd még 308, 365

Számítógépes könyvtári rendszerek

Lásd 317

Számítógép-szoftver

91/371

NIEUWENHUYSEN, Paul: Computerised storage and retrieval of structured text information: CDS/ISIS Version 2.3 = Program. 25.vol. 1991. 1.no. 1-18.p. Bibliogr. 40 tétel.

Strukturált szöveges információ számítógépes tárolása és keresése: a CDS/ISIS 2.3 változata

Szoftver

A CDS/ISIS számítógépi programcsomag alkalmas strukturált, szöveges információk, pl. bibliográfiai leírások tárolására és keresésére. Különböző hardverekhez, köztük IBM- és IBM-kompatibilis mikroszámítógépekhez alkalmazható változatai állnak rendelkezésre. A szoftver nagyon vonzó, főként mivel igen nagyteljesítményű, és mivel előállítója, az Unesco általában teljesíti az ingyenes használatra vonatkozó kéréseket. A cikk ismerteti a Micro CDS/ISIS-t és a 2.3 változattal szerzett legújabb tapasztalatokat.

(Autoref.)